

Duik
in taal!

[vlaams
ta·len·plat·form]
laat talen spreken

TAALTREKKERS

Een aanknopingspunt
voor effectieve taaldidactiek

Nederlands
spreken

© 2025 | Vlaams Talenplatform

contact@vlaamstalenplatform.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse overheid.

Projectcoördinatie: dr. Charlotte Maekelberghe

Eindredactie en vormgeving: Rieneke Lammens, Graviteit (www.graviteit.be)

Werkten mee aan deze publicatie:

We danken Jordi Casteleyn (UAntwerpen) voor de waardevolle input voor en feedback op dit referentiekader.

Met dank aan:

Het leerkrachtenteam, om hun kennis en ervaring uit de praktijk te delen:

Tinneke De Bock

Charlien Lampo

Timothy Pareit

De leden van de stuurgroep, voor hun betrokkenheid en waardevolle advies:

Wouter Cambré (dep. O&V)

Kathleen Leemans (GO!)

Christel Op de Beeck (dep. O&V)

Sibylle Van Crombruggen (GO!)

Fauve Van den Berghe (dep. O&V)

Maarten Van Nieuwenhove (POV)

Loes Verheyen (Kath. Ondw. Vlaanderen)

Dilys Vyncke (GO!)

Gelieve deze publicatie te citeren als:

Vlaams Talenplatform. 2025. *Didactisch referentiekader spreekvaardigheid Nederlands*. Brussel: Vlaams Talenplatform.

Spreken en mondelinge interactie

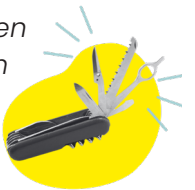
1. Bied oefenkansen

Spreken en in gesprek gaan zijn complexe vaardigheden, waarbij leerlingen niet alleen moeten nadenken over wat ze zullen zeggen, maar ook over hoe ze zich willen uitdrukken, en dat vaak onder tijdsdruk. In dit luik lees je meer over hoe je leerlingen op een efficiënte manier herhaaldelijke spreek- en interactiekansen kunt bieden.

2. Reik voorbeelden en strategieën aan

Ook bij spreek- en gespreksvaardigheden is het belangrijk dat leerlingen strategieën kunnen inzetten om hun communicatie in goede banen te leiden. Het gaat dan bijvoorbeeld om planningsstrategieën bij voorbereid spreken, maar ook om compenserende strategieën die je kunt inzetten bij falende communicatie. Daarnaast kun je leerlingen vertrouwd maken met de succescriteria van een spreekopdracht door goede modelvoorbeelden te bespreken en te analyseren.

3. Zet in op rijke mondelinge interactie

Ondersteun de taalvaardigheid van je leerlingen via rijke interactiepatronen. Houd er rekening mee dat leerlingen over voldoende achtergrondkennis en woordenschat moeten beschikken om een gesprek of discussie te voeren. Organiseer daarom gesprekken met een duidelijk doel en denk na over rolverdeling bij groepsgesprekken.

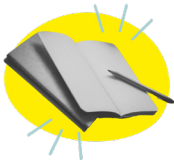
4. Werk aan spreekdurf

Spreekangst heeft verschillende oorzaken, zowel intern (bijvoorbeeld perfectionisme of de angst om een slechte indruk te maken) als extern (zoals een leerkracht die te veel focust op wat niet goed is of een spreekactiviteit die te uitdagend is). Een veilig klasklimaat, een geleidelijke opbouw van spreektaken, groeigerichte feedback en een variatie aan spreekactiviteiten kunnen de spreekdurf van leerlingen stimuleren.

5. Geef tussentijdse feedback

Feedback is een krachtig instrument om de taalvaardigheid van je leerlingen te verbeteren. Dat geldt niet alleen voor de feedback die je als leerkracht geeft, maar ook voor de manier waarop leerlingen zichzelf en elkaar beoordelen. Een effectieve feedbackcyclus bestaat uit drie elementen: feed-up, feedback en feedforward: leerlingen weten waar ze naartoe werken, waar ze staan, en hoe ze een volgende stap kunnen zetten. In dit luik lees je meer over effectieve feedback door de leerkracht, effectieve zelfevaluatie en peerfeedback.

1. Bied oefenkansen

Uit onderzoek blijkt dat **gevarieerde oefenkansen** een positief effect hebben op de spreekvaardigheid van leerlingen (van Ginkel et al. 2015; Wurth et al. 2019). Bovendien geven leerlingen zelf aan dat ze vaker de kans willen krijgen om hun mondelinge vaardigheden in te oefenen (Wurth et al. 2022). Voor veel leerkrachten vormt de beperkte lestijd echter een struikelblok: hoe kun je oefenkansen creëren zonder dat dat een groot deel van het lesprogramma in beslag neemt? In dit luik gaan we in op hoe je op een zo efficiënt mogelijke manier meerdere oefenkansen aanbiedt, en wat de positieve effecten daarvan zijn.

Wat zijn de voordelen van meerdere oefenkansen?

- De **cognitieve belasting** verlaagt: Leerlingen zijn bijvoorbeeld al vertrouwd met *wat* ze willen zeggen en kunnen zich meer focussen op *hoe* ze de inhoud formuleren.
- **Spreekdurf** wordt groter, zeker als leerlingen eerst in duo's of kleine groepjes spreekoefeningen uitvoeren.
- Er zijn meer kansen om **feedback** te geven en die feedback meteen toe te passen in een nieuwe oefenkans.

Hoe kan ik op een efficiënte manier meerdere oefenkansen geven?

- Gebruik **werkvormen** waarbij meerdere leerlingen parallel en herhaaldelijk aan het woord komen. Dat kan op een laagdrempelige manier, bijvoorbeeld door leerlingen per twee te laten discussiëren en erna klassikaal terug te koppelen, of via werkvormen die wat meer organisatie vergen – denk aan een doorschuiftafel, een posterpresentatie of een beurs met standjes (Van den Branden & Vanbuel 2023).
- Zet **digitale hulpmiddelen** in. Laat leerlingen bijvoorbeeld een presentatie eerst thuis opnemen, zodat ze daarop al (peer)feedback kunnen krijgen voordat ze moeten presenteren in de klas. Ook opdrachten waarvoor leerlingen een audio-opname of vlog moeten maken, of een YouTube- of TikTokfilmpje in elkaar moeten steken, kunnen thuis voorbereid en in de klas verder op punt worden gezet.

Hoe vermijd ik dat leerlingen een presentatie op voorhand vanbuiten leren?

Er zijn verschillende redenen waarom leerlingen hun presentatie vanbuiten leren:

- **Angst om fouten te maken:** Een tekst memoriseren is voor sommige leerlingen een manier om met spreekangst om te gaan. Mogelijk gaan ze er vanuit dat een goede presentatie volledig foutloos moet zijn, zonder enige vorm van hapering.
- **Gebrek aan mondelinge taalbeheersing:** Als leerlingen vooral schriftelijke activiteiten rond een thema uitgevoerd hebben, kan de stap naar een mondelinge activiteit groot zijn.
- **Te uitdagende taak:** Het is mogelijk dat leerlingen bij een spreekactiviteit op te veel zaken tegelijk moeten focussen, waardoor de cognitieve belasting te hoog is. Een tekst memoriseren is dan een manier om toch al een aspect van de presentatie onder controle te krijgen.

2. Reik voorbeelden en strategieën aan

Net zoals bij andere vaardigheden zijn leerlingen ook voor spreek- en gespreksvaardigheid gebaat bij een **procesgerichte aanpak**. Daarbij krijgen ze niet alleen ondersteuning om hun voorbereid spreken te plannen, maar leren ze ook compenserende strategieën in te zetten in hun communicatie.

Wat zijn nuttige strategieën bij voorbereid spreken?

- **Doelen stellen:** Leerlingen denken na over wat ze willen bereiken met hun presentatie, voor welk doelpubliek ze spreken, wat de vormvereisten zijn van hun presentatie, enzovoort.
- **Informatie verzamelen en organiseren:** Leerlingen denken na over wat ze willen zeggen, waar ze die informatie kunnen vinden, hoe ze die informatie samenbrengen, enzovoort.
- **Ontwerpen:** Leerlingen kunnen hun ideeën omzetten in woorden, eventueel met behulp van sleutelwoorden, een spreekkader of aanvulzinnen.

Daarnaast is ook werken met **goede modelvoorbeelden** een effectieve aanpak (van Ginkel et al. 2015, Wurth et al. 2019). Toon leerlingen een aantal voorbeelden van een spreekopdracht – zoals een pitch, een vlog of een debat – en analyseer samen met hen wat de succescriteria van de opdracht zijn. Die modellen kun je ook gebruiken om leerlingen vertrouwd te maken met de **typische kenmerken en structuur** van een bepaald genre.

Praktijkvoorbeeld: een werkplaatsvlog

Leerlingen uit de richting Elektrotechnieken maken een vlog over een project dat ze uitvoeren in de werkplaats. De leerkracht toont leerlingen bestaande voorbeelden van zo'n vlog (bijvoorbeeld [De Koterij](#) of [Werkplaatsvlog](#)). Het zijn authentieke en motiverende voorbeelden: ze zijn gemaakt door succesvolle *youtubers* in een spontane, herkenbare stijl.

De leerlingen bekijken en vergelijken drie werkplaatsvlogs. Ze beantwoorden daarbij enkele vragen: *Welk filmpje spreekt hen het meest aan? Waarom? Wat is het doel van de filmpjes? Voor wie zijn ze bedoeld? Kennen ze nog andere voorbeelden van dit genre?*

Erna overloopt de leerkracht in een klassikale bespreking de inhoud van de filmpjes, en wanneer en hoe die informatie gebracht wordt. Op basis van de bespreking stelt de leerkracht samen met de leerlingen een lijst met succescriteria op die focust op stijl, lichaamstaal en inhoud. Als ze later zelf hun eigen vlog maken, kunnen leerlingen beroep doen op die succescriteria.

Verder lezen: modelvoorbeelden

Op YouTube vind je heel wat voorbeelden van een vlog of *elevator pitch*. Daarnaast biedt het kanaal van schooldebatteren.nl een aantal voorbeelden van debatteren voor het secundair onderwijs. Op het kanaal van *Duik in taal!* vind je voorbeelden van leerlingen die een gesproken column voordragen voor de spreekvaardigheidswedstrijd Woord in actie.

Wat zijn compenserende strategieën?

Compenserende strategieën helpen leerlingen om een **gesprek gaande te houden** of om niet vast te lopen als ze niet op de juiste woorden kunnen komen. Die strategieën omvatten onder andere een woord kunnen omschrijven, gebaren inzetten, hulp of verduidelijking vragen, en gebruik maken van intonatie en lichaamstaal.

Praktijkvoorbeeld: strategieën voor spreek- en gespreksvaardigheid

Doelen stellen: Geef leerlingen een concrete spreekopdracht (bijvoorbeeld: "Overtuig je leerkracht om een deadline uit te stellen."). Laat ze in kleine groepjes brainstormen over wat ze precies willen bereiken en welke argumenten ze nodig hebben om dat doel te bereiken.

Sleutelwoorden gebruiken: Laat leerlingen een mini-pecha-kucha voorbereiden. Daarbij maken ze een reeks dia's met alleen wat sleutelwoorden en ondersteunende beelden. Tijdens de presentatie mogen ze enkel op die sleutelwoorden leunen.

Een gesprek gaande houden: Een nuttige techniek om een gesprek gaande te houden is door de formule 'V → KA + EI' te gebruiken: Een vraag (V) wordt gevolgd door een kort antwoord (KA) en extra informatie over het antwoord (EI). Als iemand bijvoorbeeld vraagt: "Hoe lang ben je op reis geweest?", kun je antwoorden "Twee weken, maar dat vond ik eigenlijk te kort". Op die manier kan de andere spreker opnieuw inpikken en een volgende vraag stellen (gebaseerd op Newton & Nation 2021: 151).

Communicatie afstemmen op de gesprekspartner: Leerlingen bereiden een korte pitch voor over een specifiek onderwerp. In de ene versie van de pitch overtuigen ze hun medeleerlingen, in de andere versie van de pitch richten ze zich tot hun ouders. Hoe passen ze hun communicatie aan?

Omschrijven: Leerlingen spelen het spel Taboe: ze krijgen een kaartje met een woord dat ze moeten uitleggen zonder bepaalde verboden woorden te gebruiken. De andere leerlingen moeten het woord raden. Zo oefenen ze in omschrijven, voorbeelden geven en synoniemen gebruiken.

Intonatie en lichaamstaal inzetten: Laat leerlingen een script of dialoog voorlezen met de nodige aandacht voor intonatie, expressie en ondersteunende gebaren. Ze mogen hierbij overdrijven.

Hoe reik ik strategieën aan?

- **Wijs op het nut van een strategie:** Laat leerlingen bijvoorbeeld ervaren dat een compenserende strategie – zoals iemand vragen om trager te spreken – kan helpen om de communicatie vlotter te laten verlopen.
- **Modelleer de strategie:** Toon hoe je zelf bijvoorbeeld een brainstorm voor een spreek-activiteit zou aanpakken, of sleutelwoorden voor een presentatie selecteert.
- **Oefen de strategie in:** Laat leerlingen een strategie inoefenen zodat ze die op termijn zelfstandig kunnen inzetten. Voorbeelden zijn een mindmap om te brainstormen, of een omschrijving gebruiken als ze niet op een woord kunnen komen.
- **Reflecteer over de strategie:** Laat leerlingen achteraf stilstaan bij hun aanpak en de manier waarop ze de strategie hebben ingezet.

Redelijke aanpassingen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften hebben recht op redelijke aanpassingen, zodat zij met de nodige ondersteuning dezelfde doelen kunnen halen als andere leerlingen. Dat houdt onder andere in dat zij (spreek)opdrachten mogen uitvoeren met ondersteunende hulpmiddelen, zoals een steekkaart met kernwoorden. Die talige hulpmiddelen zijn een strategie die alle leerlingen moeten kunnen inzetten en die ze ook kunnen afbouwen als ze er geen nood meer aan hebben. Voor vragen rond redelijke aanpassingen in taalvakken kun je terecht bij de pedagogische begeleidingsdiensten. [Deze pagina](#) van het project Proev biedt meer informatie over gedifferentieerd evalueren.

Verder lezen

Wil je meer lezen over strategie-instructie bij de andere vaardigheden? Bekijk dan de referentiekaders rond lezen, luisteren en schrijven op de themapagina [Taaltrekkers](#) op KlasCement.

Ben je op zoek naar korte werkvormen om bijvoorbeeld rond zelfverzekerd spreken en effectieve lichaamstaal te werken? Het [presentatiespel](#) van Maarten van der Meulen en Jolien Strous bestaat uit een set van speelkaarten waarmee leerlingen een deelaspect van een presentatie kunnen oefenen.

3. Zet in op rijke mondelinge interactie

Mondelinge vaardigheden van leerlingen worden niet enkel gestimuleerd door monologisch te spreken, maar vooral ook in interactie – zowel met de leerkracht als met andere leerlingen.

Hoe haal ik meer uit mijn interactie met leerlingen?

Onderzoek toont dat veel interactiepatronen in de klas zich beperken tot een vaste structuur: (i) de leerkracht stelt een (gesloten) vraag, (ii) de leerling geeft een antwoord, (iii) de leerkracht evalueert het antwoord (Hall 2003). Dat patroon laat weinig ruimte voor betekenisvolle interactie die taalverwerving stimuleert.

Op deze manieren kun je nog meer halen uit je interactie met leerlingen:

- **Herhaal en herformuleer een antwoord:** *Ze praat op een manier dat iedereen luistert – Ja, ze spreekt op een overtuigende manier.*
- **Ga verder in op een antwoord:** *En hoe merk je dan dat ze overtuigend spreekt?*
- **Speel een antwoord terug naar de hele klas:** *Jij vond haar overtuigend – vinden de anderen dat ook?*
- **Lok een rijkere herformulering uit:** *Ik vond het een goed verhaal – Goed? Vond je het dan spannend, of grappig, of herkenbaar?*
- **Stel denkstimulerende vragen:** *Wat zou er gebeuren als ...?*

Hoe laat ik alle leerlingen aan het woord?

- **Geef bedenktijd:** Geef je leerlingen even tijd om een antwoord in hun hoofd te formuleren, en laat hen daarna eventueel per twee overleggen. Duid dan willekeurig leerlingen aan om op de vraag te antwoorden.
- **Ongevraagd aanduiden:** In plaats van enkel leerlingen aan het woord te laten die hun hand opsteken, kun je leerlingen ook ongevraagd aanduiden. Op de website www.proev.be vind je enkele tips om zo veel mogelijk uit de antwoorden van leerlingen te halen als je ze ongevraagd aanduidt.
- **Benut tools** om leerlingen tegelijk te laten antwoorden. Denk bijvoorbeeld aan wisbordjes, digitale quizzen, kaartjes die leerlingen in de lucht moeten steken, enzovoort.
- **Creëer een veilig klasklimaat:** Een belangrijke randvoorwaarde voor rijke interactie is dat het leerlingen positief aanmoedigt om het woord te nemen. Geef aan dat antwoorden van leerlingen waardevol zijn door er via follow-up-vragen verder op in te gaan, of door te verwijzen naar eerdere antwoorden.

Verder lezen: interactie

- De website taalbeleid.be bundelt tips en kijkwijzers over rijke interactie in de klas.
- De website www.taalsterk.be bundelt tips over kwaliteitsvolle interactie voor Nederlandse-taalleerders.
- In de referentiekaders leesvaardigheid en literatuuronderwijs lees je meer over hoe je op een kwaliteitsvolle manier in interactie kunt gaan over (literaire) teksten.

Hoe stimuleer ik rijke interactie tussen leerlingen?

- **Formuleer een helder doel:** Zorg dat het duidelijk is voor leerlingen wat van hen verwacht wordt en wat het doel is van de opdracht. Leerlingen alleen over de tekst laten praten, is hier niet voldoende.
- **Activeer alle leerlingen:** Werk met coöperatieve werkvormen waarbij elke leerling een rol of deeltaak uitvoert (bijvoorbeeld: de coördinator volgt op of alle taken uitgevoerd worden, de reporter neemt notities, de verduidelijker verricht opzoekwerk, de advocaat van de duivel stelt antwoorden op een constructieve manier in vraag) (Okkinga & Van Gelderen 2022: 122). Zo creëer je een positieve wederzijdse afhankelijkheid tussen leerlingen.
- **Zorg voor structuur:** Structuur helpt niet alleen om een inhoudelijk doel te formuleren, maar ook om afgebakende fases in de discussie te voorzien. Als het doel van de discussie bijvoorbeeld is om een standpunt te formuleren op basis van teksten die leerlingen gelezen hebben, dan zou je de discussie als volgt kunnen structureren (gebaseerd op Okkinga & Van Gelderen 2022: 122):
 - Selecteer individueel de tekstdelen die volgens jou relevante informatie bevatten om een standpunt te formuleren.
 - Vergelijk samen de stukken die jullie afzonderlijk geselecteerd hebben.
 - Besluit welke informatie jullie als uitgangspunt zullen nemen om een standpunt te formuleren.
 - Formuleer een eerste versie van het standpunt.
 - Herlees jullie standpunt en controleer of het duidelijk is wat jullie bedoelen.
 - Formuleer een definitief antwoord.

Praktijkvoorbeeld: expertengroepen

In een lessenreeks rond sociale media onderzoeken leerlingen hoe digitale platformen veel voordelen bieden, maar ook risico's met zich meebrengen. Bij de start van de lessenreeks hangt de leerkracht korte nieuwsberichten en beelden op rond thema's zoals cyberpesten, privacy-instellingen en online vriendschappen. Leerlingen lopen rond, noteren wat ze zien en maken een lijst van voor- en nadelen. Klassikaal koppelen ze terug: *Wat vinden ze problematisch? Welke kansen zien ze?*

In een volgende stap worden leerlingen verdeeld in expertgroepen. Elke expertengroep bestudeert een invalshoek, bijvoorbeeld dat van de jongere, de ouder, de socialemediabedrijven en de overheid. In hun expertgroep lezen leerlingen teksten en verzamelen ze argumenten en voorbeelden.

Daarna worden leerlingen verdeeld in nieuwe groepjes, zodat er per groep één expert per perspectief vertegenwoordigd is. Zij lichten kort toe welke informatie ze in hun expertgroep verzameld hebben.

Op basis hiervan gaan de leerlingen in discussie over een casus: hun school overweegt om een samenwerking aan te gaan met een platform om leerlingen online te begeleiden. Ze verdedigen in de discussie het standpunt van de rol die zij in de expertgroep voorbereidden.

Verder lezen: het debat

Een specifieke vorm van interactie is het debat. Onderzoek in Angelsaksische context (Akerman & Neale 2011) toont aan dat debatteren verschillende positieve effecten kan hebben, zowel op de communicatieve vaardigheden en het kritisch denkvermogen van leerlingen als op de verwerking van leerinhouden.

- De website www.schooldebatteren.nl biedt praktische tips om debatten te organiseren op school.
- In [dit artikel](#) uit het tijdschrift Fons lees je enkele tips over hoe je op een laagdrempelige manier leerlingen kunt laten debatteren.
- Op de website van de DebatUnie vind je [lesmateriaal](#) en [stellingen](#) waarrond leerlingen kunnen debatteren.
- Op de website www.noisyclassroom.com vind je heel wat materiaal rond kritisch denken en spreekvaardigheid.
- Op de [website van de Vlaamse debatwedstrijd](#) vind je lesvoorbereidingen rond debatteren

4. Werk aan spreekdurf

Sommige leerlingen worstelen met spreekangst. Die spreekangst heeft verschillende oorzaken:

- **Interne factoren:** De leerling is perfectionistisch, schat zijn eigen taalcompetenties te laag in, vergelijkt zichzelf met medeleerlingen, of heeft angst om geëvalueerd te worden.
- **Externe factoren:** De leerkracht focust te veel op wat niet goed is, of er heerst een onveilig klasklimaat waarin leerlingen groepsdruk ervaren of te kritisch zijn tegenover elkaar.
- **Aard van de taak:** De taak is niet uitdagend of motiverend genoeg.

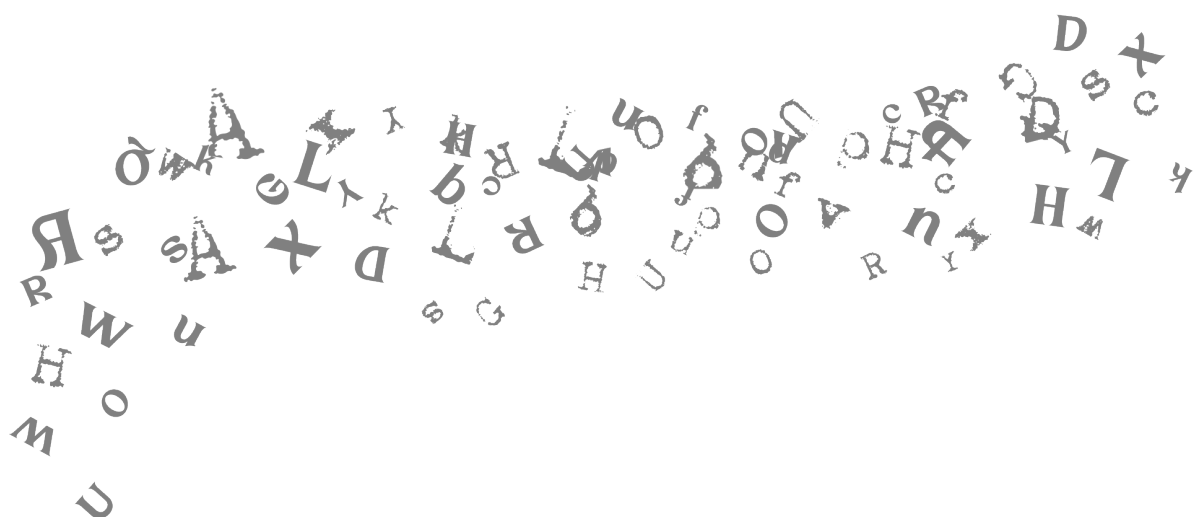
Omdat spreekangst een complex fenomeen is, bestaat er geen eenduidige aanpak om die te overwinnen. Wel schuift wetenschappelijk onderzoek enkele tips naar voren.

- **Veilig klasklimaat:** Creëer een positief en veilig klasklimaat waarin leerlingen fouten durven maken. Laat ze ook reflecteren over hun eigen sterktes en zwaktes rond spreekvaardigheid, zodat ze persoonlijke doelen kunnen stellen en na spreekactiviteiten hun vooruitgang in kaart kunnen brengen.
- **Input:** Zorg dat leerlingen over de nodige bouwstenen beschikken om de spreektaak uit te voeren. Creëer heldere verwachtingen door goede voorbeelden te bespreken, voorzie inhoudelijke ondersteuning via lees- of luisteractiviteiten en bouw tijd in voor planning.
- **Opbouw:** Bouw spreektaken geleidelijk op: start met taken waarvoor leerlingen in duo's of kleine groepjes werken rond vertrouwde thema's. Afhankelijk van de doelen die je vooropstelt, kun je stap voor stap toewerken naar spreekactiviteiten rond minder vertrouwde thema's, voor een groter publiek en met minder voorbereidingstijd. Lees meer over oefenkansen onder [Luik 1](#).
- **Feedback:** Geef leerlingen gedoseerde en groeigerichte feedback. Lees meer over effectieve feedback onder [Luik 5](#).
- **Variatie:** Het type activiteit dat spreekangst uitlokt verschilt van leerling tot leerling. Wissel daarom af tussen creatieve spreekopdrachten, theater- en improvisatieactiviteiten, informatiekloofactiviteiten, persoonlijke discussies en spreekactiviteiten waarvoor leerlingen vanuit een andere rol moeten spreken.

	Feedup: Waar werk ik naartoe?	Feedback Hoe doe ik het?	Feedforward: Wat is de volgende stap?
Wat?	Leerlingen hebben kwaliteitsbesef: ze zijn vertrouwd met de doelen en succescriteria van een taak.	Leerlingen weten waar ze staan in het leerproces.	Leerlingen weten wat ze moeten doen om toe te werken naar de doelen.
Hoe?	● Formuleer heldere leerdoelen bij de start van een lessenreeks en de succescriteria die aan dat doel gekoppeld zijn (bijvoorbeeld op het vlak van taal, register, lichaamstaal). ● Bij meer complexe spreekopdrachten kun je samen met je leerlingen goede – en minder goede – voorbeelden analyseren om zo succescriteria af te leiden.	● Koppel feedback aan de succescriteria. ● Geef gedoseerde en concrete feedback. ● Combineer klassikale feedback met zelffeedback en peerfeedback. ● Geef na de taak zo snel mogelijk feedback die gericht is op de taakuitvoering (zoals taal, houding). Feedback over het proces (bijvoorbeeld de voorbereiding) kun je eventueel uitstellen tot een volgende spreekopdracht.	● Formuleer concrete suggesties om leerlingen op weg te helpen. ● Laat leerlingen een aantal persoonlijke groeipunten noteren. ● Geef hen tijd en ruimte om actief aan de slag te gaan met de feedback, bijvoorbeeld bij een volgende oefenkans of spreekopdracht.

Tabel 1: Feedbackcyclus (gebaseerd op Brooks et al. 2019).

Feedback die doet leren: inspirerende werkvormen

Wil je meer te weten komen over feedback die aanzet tot leren? Op de website www.proev.be vind je een overzicht van principes en werkvormen die je kunt toepassen in je praktijk. Onderaan [deze pagina](#) vind je een praktijkvoorbeeld uit de les Frans dat ook van toepassing is voor het vak Nederlands. Aan de hand van vijf stappen kun je vormen van feedback in het leerproces integreren:

1. **Kwaliteitsbesef bijbrengen:** Leerlingen analyseren in duo's blogberichten en vlogs van vorige schooljaren om zo inzicht te krijgen in de succescriteria.
2. **Klassikale feedback:** Na een lesuur dienen ze een eerste versie van hun blogbericht in. De leerkracht bekijkt vluchtig alle blogs en bespreekt klassikaal enkele werkpunten, waarna leerlingen hun tekst verbeteren en een tweede versie indienen. Op die versie krijgen ze aan de hand van codes voor specifieke fouttypes nog individuele feedback.
3. **Peerfeedback:** Leerlingen oefenen in kleine groepjes hoe ze een vlog kunnen opnemen. Ze geven elkaar feedback op basis van de succescriteria en formuleren minstens één groeipunt voor zichzelf.
4. **Zelffeedback:** Leerlingen herbekijken en evalueren hun vlog aan de hand van de succescriteria. Ze kiezen zelf of ze een nieuwe versie willen opnemen, maar leveren hun vlog uiteindelijk samen in met het persoonlijke groeipunt dat ze eerder noteerden.
5. **Individuele feedback:** De leerkracht geeft gerichte feedback op de vlogs. Leerlingen noteren opnieuw een of meer groeipunten en nemen die er bij een volgende opdracht opnieuw bij.

Hoe zorg ik dat leerlingen goede peerfeedback leren geven?

Verschiedende studies tonen een verband aan tussen peerfeedback en de ontwikkeling van spreekvaardigheid (van Ginkel et al. 2015). Toch is goede peerfeedback kunnen geven niet vanzelfsprekend: leerlingen moeten voldoende kennis hebben van de succescriteria, en moeten kunnen oefenen op feedback geven en ontvangen. Peer feedback geven is dus een vaardigheid die je kunt trainen:

- **Kennis van succescriteria:** Maak leerlingen vertrouwd met de succescriteria door die op voorhand met hen door te nemen en waar mogelijk te koppelen aan concrete voorbeelden. Laat leerlingen focussen op een beperkt aantal criteria (bijvoorbeeld oogcontact en stemvolume, open lichaamshouding en gebruik van beleefdheidsvormen), zodat de cognitieve belasting niet te hoog ligt.
- **Oefenen op feedback geven en ontvangen:** Modelleer hoe je zelf feedback geeft op een geanonimiseerde en/of oude taak zodat leerlingen vertrouwd zijn met het feedbackproces. Laat leerlingen feedback geven op ofwel een spreekactiviteit die je zelf voordoet, of op korte videoclips op YouTube. Reik leerlingen de juiste taal aan om feedback te formuleren.
- **Controleer de kwaliteit van de peerfeedback:** Spoor leerlingen aan om hun feedback te staven met voorbeelden en concrete tips te formuleren. Ga na of de leerlingen de feedback van hun medeleerlingen zinvol vonden.

Praktijkvoorbeeld: spreek- en feedbackoefening

Oefenen op feedback geven en ontvangen (gebaseerd op Meindersma & Wurth 2023)

Leerlingen voeren in kleine groepjes een spreekopdracht uit. Voorafgaand aan de opdracht geeft de leerkracht instructie over de kenmerken van goede feedback: leerlingen beschrijven wat ze gezien of gehoord hebben, geven aan welk effect dat had op hen als toehoorder, en formuleren een concrete tip. De leerkracht overloopt de succescriteria van de opdracht aan de hand van een beknopte rubric.

Daarna worden leerlingen verdeeld in groepjes van drie. Leerling A presenteert één minuut over het onderwerp, leerling B geeft feedback op maximum twee criteria (zoals oogcontact en opbouw) en leerling C observeert hoe de leerlingen feedback geven en ontvangen. Na de eerste ronde bespreken de leerlingen kort of de feedback duidelijk en nuttig was. Daarna wisselen ze van rol. In een klassikale nabespreking wordt ingegaan op welke feedbacktips het meest bruikbaar waren.

Integratie van zelf- en peerfeedback

Voor een nieuwe spreekopdracht bekijken leerlingen de feedback van een vorige taak. Ze formuleren twee persoonlijke groeipunten. Daarna oefenen ze hun spreekopdracht in groepjes van drie. Voordat ze beginnen, vertellen ze hun medeleerlingen op welke twee punten zij extra moeten letten. Na de presentatie benoemen de andere leerlingen de sterke punten en vervolgens gaan ze in op de groeipunten. Sprekers noteren welke tips ze nog kunnen meenemen naar een volgende oefenkans en noteren eventueel ook nieuwe groeipunten.

Feedback via een platform

Werk je met spreekopdrachten die leerlingen ook zelf kunnen opnemen, dan kun je die video's beschikbaar stellen op een online platform. Leerlingen geven elkaar feedback in de vorm van een commentaar bij de video. Toon je leerlingen in dat geval ook hoe constructieve feedback eruitziet. Leerlingen herbekijken hun eigen opname en evalueren zichzelf. Op basis van de peerfeedback en zelfevaluatie beslissen ze of ze een nieuwe opname maken, of hun opname behouden.

Verder lezen: feedback

Wil je meer lezen over feedback die doet leren? Bekijk dan zeker ook de volgende bronnen:

- Vanhoof, S. & G. Speltinckx. *Feedback in de klas*. Verborgene leerkansen. Lannoo.
- De website www.proev.be, waar je concrete werkvormen vindt om je evaluatiepraktijk te versterken.
- Lees meer over feedback op schrijfproducten in het [referentiekader schrijfvaardigheid](#).

Welke deelaspecten van spreekvaardigheid kan ik beoordelen?

Onderzoeker Neil Mercer en collega's ontwierpen een **kader** met verschillende deelaspecten van spreek- en gespreksvaardigheid (zie Tabel 2). Het kader kan als een startpunt dienen om relevante deeltaarigheden te selecteren en een rubric op te stellen.

Domein	Deelaspect
Fysiek	
1. Stemgebruik	1a. Vloeiendheid en spreektempo 1b. Intonatie 1c. Uitspraak en articulatie 1d. Volume
2. Lichaamstaal	2a. Gestiek en houding 2b. Mimiek en oogcontact
Talig	
3. Woordenschat	3. Woordkeuze
4. Taalgebruik	4a. Stijl en register 4b. Grammatica
5. Structuur	5. Structuur en organisatie
6. Retoriek	6. Retorische technieken (stijlfiguren, humor, ...)
Cognitief	
7. Inhoud	7a. Inhoudelijke keuzes
8. Verduidelijken en samenvatten	7b. Voortbouwen op wat anderen zeggen 8a. Informatie en verheldering vragen 8b. Samenvatten
9. Zelfregulatie	9a. Gefocust blijven op de taak 9b. Time management
10. Redeneren	10a. Mening onderbouwen met argumenten 10b. Kritisch omgaan met andere visies
11. Omgaan met publiek	11. Rekening houden met voorkennis van het doelpubliek
Socio-emotioneel	
12. Samenwerken met anderen	12a. Interactie in goede banen leiden 12b. Beurtelings aan het woord komen
13. Luisteren en antwoorden	13. Actieve luisterhouding aannemen en gepast antwoorden
14. Zelfzekerheid tijdens het spreken	14a. Zelfzeker overkomen 14b. Levendig en met flair spreken

Tabel 2: Kader voor mondelinge vaardigheden (Mercer et al. 2017)

Hoe kan ik op een efficiënte manier rubrics inzetten?

Omdat spreken en gesprekken voeren een complexe vaardigheid is, zijn **analytische rubrics** handige beoordelingsinstrumenten. Een analytische rubric splitst de beoordeling immers op in verschillende criteria, en voorziet per criterium een beoordelingsschaal. Ze zijn ook erg flexibel inzetbaar. Dat laat de leerkracht niet alleen toe om feedback te formuleren op specifieke deelaspecten van spreekvaardigheid, maar ook om te focussen op relevante deelaspecten afhankelijk van de spreekopdracht.

Nadolski et al. (2021) ontwikkelden een rubric voor de evaluatie van presentatievaardigheid in het secundair onderwijs (zie Tabel 3). De rubric is gebaseerd op drie aspecten van sterke presentatievaardigheid: zijn de sterke argumenten ('**logos**') gepresenteerd op een geloofwaardige ('**ethos**') en overtuigende ('**pathos**') manier? (Nadolski et al. 2021: 2671).

Logos	1. De leerling kiest een onderwerp dat geschikt is voor het publiek en voor de opdracht. 2. De leerling formuleert een geschikte inleiding. 3. De leerling gebruikt een overzichtelijke structuur. 4. De leerling heeft betrouwbare en interessante bronnen geselecteerd. 5. De leerling gebruikt beeld om het onderwerp kracht bij te zetten. 6. De leerling geeft een samenvatting en een conclusie.
Ethos	7. De leerling hanteert correct en zorgvuldig taalgebruik. 8. De leerling heeft een goed stemgebruik (intonatie, volume, tempo) 9. De leerling ondersteunt de boodschap non-verbaal.
Pathos	10. De leerling stemt de presentatie af op het publiek. 11. De leerling interageert met het publiek.

Tabel 3: Deelvaardigheden voor de evaluatie van presentaties (Nadolski et al. 2021: 2666).

Om de rubric zo goed mogelijk in te zetten, formuleren ze op basis van onderzoek ook nog enkele richtlijnen:

- De rubric wordt gebruikt voor **formatieve evaluatie**, zodat leerlingen hun presentatievaardigheden door het jaar heen kunnen verbeteren. Na elke presentatie kunnen leerlingen bijvoorbeeld zien op welk deelaspect ze vooruit- of achteruitgegaan zijn.
- De omschrijvingen in de rubric komen overeen met de leerdoelen die je vooropstelt en de succescriteria zijn helder voor leerlingen. Illustreer de verschillende deelaspecten bijvoorbeeld door **goede modelvoorbeelden** te tonen.
- De rubric wordt zowel ingezet voor feedback van de leerkracht als voor **peerfeedback**.
- Leerlingen kunnen de rubric ook voor **zelfevaluatie** gebruiken. In dat geval is het belangrijk dat ze voor en na een presentatie terugkoppelen naar de rubric en doelen voor zichzelf stellen.

Bronnen

Populariserende handboeken en praktijkgidsen

Meindersma, Y. & A. Wurth. 2023. Mondelinge taalvaardigheid. In J. Dera, J. Gubbels, J. van der Loo & J. van Rijt (red.), *Vaardig met vakinhoud. Handboek vakdidactiek Nederlands*, 117–134. Bussum: Coutinho.

Newton, J.M. & Nation, I.S.P. 2021. *Teaching ESL/EFL Listening and Speaking*. New York: Routledge.

Okkinga, M. & A. Van Gelderen. 2022. Discussiëren bij studerend lezen. In A.A.M. Houtveen & R. van Steensel (red.), *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen*, 111–128. Utrecht: Eburon (Stichting Lezen).

Van den Branden, K. & M. Vanbuel. 2023. *Taal op school*. Kalmthout: Pelckmans.

Literatuurstudies en meta-analyses

Akerman, R. & I. Neale. 2011. Debating the evidence: an international review of current situation and perceptions. The English-Speaking Union.

http://debate.uvm.edu/dcpdf/ESU_Report_debatingtheevidence_FINAL.pdf

van Ginkel, S., J. Gulikers, H. Biemans & M. Mulder. 2015. Towards a set of design principles for developing oral presentation competence: A synthesis of research in higher education. *Educational Research Review* 14. 62–80. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.02.002>.

Wurth, A., D. Tigelaar, H. Hulshof, J. de Jong & W. Admiraal. 2019. Key elements of L1-oral language teaching and learning in secondary education: A literature review. *L1-Educational Studies in Language and Literature* 19. 1–23. <https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2019.19.01.15>.

Wetenschappelijke artikels

Brooks, C., A. Carroll, R. Gillies, J. Hattie. 2019. A Matrix of Feedback. *Australian Journal of Teacher Education* 44(4). 14–32. <https://doi.org/10.14221/ajte.2018v44n4.2>.

Hall, J. 2003. Classroom interaction and language learning. *Ilha do Desterro A Journal of English Language, Literatures in English and Cultural Studies* (44). 165–187. <https://doi.org/10.5007/2175-8026.2003n44p165>.

Mercer, N., P. Warwick & A. Ahmed. 2017. An oracy assessment toolkit: Linking research and development in the assessment of students' spoken language skills at age 11–12. *Learning and Instruction* (Classroom Dialogue and Learning Outcomes) 48. 51–60. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2016.10.005>.

Nadolski, R., H. Hummel, E. Rusman & K. Ackermans. 2021. Rubric formats for the formative assessment of oral presentation skills acquisition in secondary education. *Educational Technology Research and Development* 69(5). 2663–2682. <https://doi.org/10.1007/s11423-021-10030-7>.

Wurth, A., D. Tigelaar, H. Hulshof, J. de Jong & W. Admiraal. 2022. Teacher and student perceptions of L1-oral language lessons in Dutch secondary education. *L1-Educational Studies in Language and Literature* 22. 1–27. <https://doi.org/10.21248/l1esll.2022.22.1.376>.

TAALTREKKERS

Een aanknopingspunt
voor effectieve taaldidactiek

Vul je rugzak met inzichten rond **effectieve taaldidactiek**
en trek richting **kwaliteitsvol lesmateriaal**

© Vlaams Talenplatform 2025

Bij vragen, neem contact met ons op via:
contact@vlaamstalenplatform.be

VLIR

Ravensteingalerij 27, bus 6
1000 Brussel

[vlaams
ta·lən·plat·form]
laat talen spreken